

آشنایی با اصول و فرایندهای بودجه ریزی دهیاری ها

اهداف آموزشی

- ✓ آشنایی با مفهوم بودجه و بودجه ریزی
- ✓ توانایی تحلیل اهداف و برنامه های توسعه
- ✓ توانایی بر آورد درآمدهای مورد نیاز
- ✓ توانایی بر آورد هزینه ها مورد نیاز اجرای برنامه ها
- ✓ توانایی تهیه و تنظیم بودجه سالانه

سر فصل های دوره

۱. آشنایی با مفهوم برنامه ریزی
۲. آشنایی با مفهوم بودجه ریزی
۳. آشنایی با مراحل تنظیم بودجه
۴. آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم - بودجه»
۵. کارگاه اجرایی بخشنامه بودجه سال ۱۴۰۲ دهیاری های کشور

بیان مسئله (فلسفه وجودی بودجه)

انسانها در دوران مختلف همیشه در صدد بوده اند تا نیازها و خواسته های خود را به نوعی از امکاناتی که در طبیعت وجود دارد تأمین نمایند. اما با توجه به اینکه نیازها و خواسته های انسان نامحدود و در مقابل، منابع و امکاناتی که در اختیار دارد محدود است، لذا در مواجهه با این مشکل از قوه تعقل و قدرت تجزیه و تحلیل و توان پیش بینی خود استفاده کرده و با توسل به برنامه ریزی در صدد برآید تا با حداقل امکاناتی که در اختیار دارد، حداکثر مطلوبیت را نصیب خود نماید.

با عنایت به مباحث مطرح شده، می توان گفت فلسفه وجودی بودجه نویسی دو عامل است: **یکی نیازهای نامحدود بشر و دوم منابع و امکانات محدودی که در اختیار دارد.**

آشنایی با اهم وظایف دهیاری ها

وظایف تفصیلی دهیار و دهیاری جهت اداره و حفظ توسعه پایدار روستا بر اساس قانون شوراها و با رعایت قوانین و مقررات مربوط به شرح زیر است :

۱. بهبود وضع زیست محیطی روستا

۲. کمک به شورا در خصوص بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسایی های اجتماعی، عمرانی، اقتصادی، آموزشی، فرهنگی، بهداشتی و امور رفاهی روستا و تهیه طرح ها و پیشنهادهای اصلی و عملی در زمینه های یاد شده و ارائه آن به مسئولان ذی ربط جهت اطلاع و برنامه ریزی و اقدام لازم.

۳. مشارکت و همکاری با شورا در جهت پیگیری اجرای طرح های عمرانی اختصاص یافته به روستا

آشنایی با اهم وظایف دهیاری ها

۴. همکاری موثر با مسئولان ذی ربط در جهت حفظ و نگهداری منابع طبیعی واقع در محدوده قانونی و حریم روستا.

۵. همکاری با دستگاه های ذی ربط در جهت تهیه و اجرای طرح هادی روستا و تهیه پیشنهاد های لازم و تعیین کاربری اراضی واقع در روستا به منظور گنجاندن آن در طرح هادی و اجرای ضوابط مصوب مربوط با موافقت شورا

۶. همکاری با واحدهای امداد رسانی در هنگام وقوع حوادث و سوانح غیر مترقبه و بلایای طبیعی

۷. بر آورد، تنظیم و ارائه بودجه سالانه دهیاری و متمم و اصلاح آن به شورا جهت تصویب

۸. ...

تعاریف بودجه

اولین تعریف قانونی که از بودجه در نظام حقوقی مالی ایران به عمل آمده است در ماده یک قانون محاسبات عمومی مصوب مورخ ۲۱ صفر ۱۳۲۹ هجری قمری مطابق با سال ۱۲۸۹ شمسی است که بودجه را چنین تعریف کرده است: «بودجه دولت سندی است که معاملات دخل و خرج مملکتی برای مدت معینی در آن پیش بینی تصویب میگردد. مدت مزبور را سنه مالی می گویند که عبارت از یک سال شمسی است».

دومین تعریف قانونی مربوط به قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۶ اسفند ۱۳۱۲ شمسی مربوط می شود که چنین آمده است: بودجه لایحه پیش بینی کلیه عواید و مخارج مملکتی است برای مدت یکسال شمسی که به تصویب مجلس شورای ملی رسیده باشد.

تعاریف بودجه

سومین تعریف قانونی مربوط به قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۵ دیماه ۱۳۴۹ شمسی است که بودجه را چنین تعریف نموده است: «بودجه کل کشور برنامه مالی دولت است که برای یک سال مالی تهیه و حاوی پیش بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه ها برای انجام عملیاتی که منجر به وصول به هدفهای دولت می شود و از سه قسمت تشکیل می شود:

- بودجه عمومی دولت
- بودجه شرکت ها
- بودجه موسساتی که تحت عنوان غیر از عناوین فوق در بودجه کشور منظور می شود».

تعاریف بودجه

چهارمین تعریف مربوط است به قانون محاسبات عمومی کشور ۱۳۶۶/۶/۱ مجلس شورای اسلامی، در این قانون، بودجه کل کشور چنین تعریف شده است: «بودجه کل کشور برنامه مالی دولت است که برای یک سال مالی تهیه و حاوی پیش بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه ها برای انجام عملیاتی که منجر به نیل سیاستها و به هدفهای قانونی می شود».

تعاریف بودجه

با دقت بیشتر در تعاریف بودجه متوجه می شویم که **سه جنبه سیاسی، مالی و برنامه** **ای جزو ماهیت بودجه بوده** و هر تعریفی از بودجه باید بر پایه های سه گانه مذکور تکیه داشته باشد. به بیان دیگر هر نوع بودجه به مفهوم واقعی آن دارای آثار و ابعاد سیاسی، مالی و برنامه ای است و این سه بعد از هم جدا نشدنی و ذاتی بودجه بوده، در همدیگر تأثیر متقابل و مداوم دارند.

ویژگی های بودجه

- بودجه برنامه مالی دولت است.
- بودجه برای یک سال مالی تهیه می شود.
- بودجه پیش بینی آینده است.
- بودجه در برگیرنده کل درآمدها و هزینه های دولت در قالب بودجه عمومی، بودجه شرکت های دولتی و بودجه سایر موسسات انتفاعی وابسته به دولت می باشد.
- هزینه ها برای نیل به سیاست ها و هدفهای معین و قانونی دولت می باشد.
- سندی است که باید به تصویب قوه مقننه برسد.
- هیچ دولتی بدون داشتن بودجه نمی تواند دست به فعالیتی بزند.

اصول بودجه

۴. اصل کاملیت یا جامعیت بودجه، در این اصل به موازات اصل وحدت بودجه، توصیه می شود تمام درآمدها و هزینه های دولت به هر شکل و صورتی که هست اعم از بودجه جاری و عمرانی و یا سرمایه گذاری ثابت به وسیله وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی، شرکتهای دولتی، نهادهای انقلابی، یعنی دستگاههایی که به نحوی از انحاء از بودجه دولت منتفع می گردند، در سند بودجه جمع آوری و به صورت ناخالص به مجلس تقدیم گردد.

اصول بودجه

۵. اصل شمولیت یا تفصیل بودجه، بر اساس این اصل دولت باید بودجه را به صورت مشروح و با جزئیات آن تهیه و تنظیم و به مجلس پیشنهاد نماید و نمی تواند هیچ بخشی از آن را مجمل در نظر بگیرد. به این صورت که باید بودجه دستگاهها و سازمانهای مختلف به تفصیل و تفکیک در آمد و هزینه طبقه بندی شده و در قالب برنامه ها و طرحها به صورت استانی و ملی در لایحه منعکس شوند.

اصول بودجه

۱. اصل سالانه بودن بودجه: بودجه برای یک سال مالی تهیه می شود.

۲. اصل تعادل بودجه، بر اساس این اصل درصد رشد هزینه ها نباید بیشتر از درصد رشد در آمد باشد.

۳. اصل وحدت بودجه، بر اساس این اصل تمام برنامه ها، فعالیتها و طرحهای دولت، همچنین تمام درآمدها و هزینه ها و در نتیجه «بودجه» تمام دستگاهها، سازمانهای دولتی باید در یک جا نوشته شود و برای رسیدگی و تصویب ارائه گردد.

اصول بودجه

۶. اصل تخصیص و عدم تخصیص بودجه، طبق این اصل دولت موظف است هر اعتباری را صرفاً به همان جای اختصاص دهد که در بودجه مصوب شده است. دولت باید موظف باشد که در عمل مطابق آنچه که در بودجه تعیین و اجازه داده شده است هزینه نماید.

۷. اصل انعطاف پذیری، مطابق با این اصل اگر چنانچه دولت در پیش بینی بودجه اعم از درآمدها یا هزینه هایش در طول سال با مشکلی بر بخورد می تواند از طریق متمم بودجه و ارائه آن به مجلس بودجه خود را ترمیم کند.

روش های مختلف انعطاف پذیری در بودجه

اصلاح بودجه: منظور اصلاحی است که دولت با جابجایی اعتبارات مصوب در سطح مواد بودجه یا برنامه یا طرح های عمرانی به عمل می آورد و بدین وسیله بسیاری از مشکلات اجرایی سازمانها را از بین می برد.

متمم بودجه: بودجه ای است که طی آن تغییرات سقف اعتبارات دستگاههای اجرایی به قوه مقننه تقدیم می شود تا مورد بررسی و تصویب قرار گیرد.

اعتبار هزینه های پیش بینی نشده: اعتباری است که در قانون بودجه کل کشور منظور می شود و بنا به پیشنهاد وزرای ذی ربط و تأیید سازمان مدیریت و برنامه ریزی و تصویب هیأت وزیران با رعایت مقررات عمومی دولت قابل مصرف است.

اعتبارات دولت: اعتباری است که برای امر خاصی که جنبه عمومی و استثنایی دارد در اختیار دولت قرار می گیرد و همانند اعتبار هزینه های پیش بینی نشده به مصرف می رسد.

اصول بودجه

۸. اصل تخمینی بودن درآمدها، درآمدهای پیش بینی شده در بودجه، به اصطلاح اهل فن جنبه تخمینی دارد و این ابداع بدان معنی است که منظور شدن مبلغی به عنوان درآمد در بودجه کل کشور مجوزی برای وصول از اشخاص حقیقی و حقوقی نمی شود و در هر مورد نیاز به مجوز قانونی دارد.

اصول بودجه

۹. اصل تنظیم بودجه بر مبنای عملیات، بکارگیری این اصل علاوه بر عملیاتی ساختن برنامه های دولت، باعث می شود برای فعالیتهای مناسب، اعتبار لازم در نظر گرفته شود. ماده ۵۰ قانون محاسبات عمومی می گوید: « وجود اعتبار در بودجه کل کشور به خودی خود برای اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی ایجاد حق نمی کند و استفاده از اعتبارات باید با رعایت مقررات مربوط به خود بعمل آید.

اصول بودجه

۱۰. اصل تقدم در آمد بر مخارج، منظور آن است که قبل از هر گونه اقدامی در امر بودجه ریزی، ابتدا بایستی منابع درآمدی و سقف هر یک از آنها به طور دقیق پیش بینی شود و اثرات بر شاخص های کلان اقتصاد مورد بررسی قرار گیرد و سپس در مرحله بعد، حجم عملیات و مخارج مورد نیاز برنامه ها را معین نمود.

اصول بودجه

۱۱. اصل تفکیک هزینه های مستمر از غیر مستمر، با بکارگیری این اصل؛ یعنی تفکیک هزینه های مستمر از غیر مستمر می توان حجم، سهم و ترکیب هر یک از عناصر تشکیل دهنده بودجه را در برنامه های دولت معین نمود. هزینه های مستمر دولت عمدتاً شامل مخارج مصرفی و هزینه های غیر مستمر آن شامل سرمایه گذاری های مختلف است که هر کدام از آنها در سطوح کلان اقتصاد (رسیدن به تعادل بین عرضه و تقاضای کل، اشتغال، سطح عمومی قیمتها، تولید و ...) اثر دارند.

اصول بودجه

۱۲. اصل تحدیدی بودن هزینه ها، اعتبارت مصوب برای هر نوع هزینه تا حد همان اعتبار مصوب قابل خرج است نه بیشتر. منظور از تحدیدی بودن هزینه ها این است که **اولاً،** وقتی اعتباری به مبلغ ۱۰۰ واحد برای خرید کالایی تصویب می شود نمی توان ۱۱۰ واحد هزینه کرد (مگر در حدی که جابجایی اعتبار به موجب قانون مجاز باشد). **ثانیاً،** منظور شدن اعتبار در بودجه یک دستگاه دولتی، از نظر حقوقی تکلیفی برای هزینه کردن آن توسط دستگاه مزبور ایجاد نمی کند.

اصول بودجه

۱۳. اصل تمرکز عایدات، بر اساس این اصل، کلیه درآمدهای دولت از منابع مختلف باید به صندوقی که اصطلاحاً "خزانه" نامیده میشود، واریز گردد و همه سازمان‌هایی که بر اساس مقررات قانونی مأمور وصول درآمدهای هستند، باید آن را به خزانه واریز نمایند و مجدداً در حدودی که قانون گذار اجازه داده است، از آن برداشت نمایند.

مراحل تنظیم بودجه

بودجه بندی فرآیندی مستمر است که ارکان و عناصر آن در بیش تر کشورها تقریبا با یکدیگر شباهت دارند، این وجه تشابه مراحل اساسی بودجه از تهیه و تنظیم تا اجرای آن است. بودجه از چهار مرحله تشکیل می شود که در مجموع این چهار مرحله را سیکل بودجه ای نامیده اند؛ این چهار مرحله عبارتند از:

۱- تهیه و تنظیم و پیشنهاد بودجه (بودجه پیشنهادی)

۲- تصویب بودجه (بودجه مصوب)

۳- اجرای بودجه (بودجه تخصیصی)

۴- نظارت و کنترل بودجه (تفریغ بودجه)

روش های تهیه و تنظیم بودجه (پیشنهادی)

بودجه دو طرف دارد، در آمد و هزینه. هر یک از این دو طرف باید با دقت بسیار و صحت هر چه بیشتر سنجیده شوند؛ زیرا بر آورد ارقامی که پایه و اساس منطقی نداشته باشد نه تنها مفید نیست، بلکه می تواند زیانبار نیز باشد. چون بودجه نوعی برنامه است و بودجه نویسی نیز نوعی برنامه ریزی، لذا تا حد امکان باید این برنامه استواری منسجم و قابل دفاع باشد. در همین راستا روشهای تهیه و تنظیم درآمدها و هزینه ها را به طور جداگانه در ادامه آموزش تشریح خواهیم نمود.

روشهای بر آورد و تنظیم درآمدها

تجزیه و تحلیل درآمدها مرحله ای اساسی در بودجه بندی است. حجم بودجه و برنامه بیش از آنکه متأثر از نیازهای عمومی باشد، انعکاس از درآمدها و منابع در دسترس است. روش تهیه و تنظیم درآمد (پیش بینی درآمد)، یعنی پیش بینی چگونگی و محل کسب درآمد.

چهار روش برای پیش بینیها و برآوردها درآمدها ارائه می شود که عبارتند از: روش سال ما قبل آخر، روش حد متوسطه ها، روش پیش بینی مستقیم و روش سنجیده منظم.

روشهای برآورد و تنظیم درآمدها

۱. روش سال ماقبل آخر:

در این روش از بودجه سال مالی گذشته یعنی سالی که بلافاصله قبل از سال مالی جاری قرار دارد استفاده می شود؛ زیرا اجرای بودجه سال مالی جاری هنوز خاتمه نیافته است و برآورد درآمدها از آخرین بودجه ای که اجرای آن خاتمه پذیرفته است گرفته می شود. مثلاً برای پیش بینی درآمدهای سال ۱۳۸۰ درآمدهای تحقق یافته و قطعی سال ۱۳۷۸ مورد استفاده قرار می گیرد.

از محاسن این روش آن است که چون درآمدهای سال قبل قطعاً وصول شده است، بودجه، تعادل و استحکام خواهد یافت. عیب این روش نیز آن است که در این بین یک سال مالی فاصله دارد؛ یعنی در مثال فوق سال ۱۳۷۹ نادیده گرفته می شود. علاوه بر آن اوضاع و احوال اقتصادی هر روز تحت تاثیر پدیده های جدیدی است که با گذشته تفاوت دارد.

روشهای بر آورد و تنظیم درآمدها

۲. روش حد متوسطه ها:

در این روش حد متوسطه افزایش یا کاهش هر یک از انواع درآمدها را در یک دوره قبلی (سه تا پنج سال) به دست آورده است. بر اساس آن درآمد سال آینده را پیش بینی می کنند.

مطابق این روش حد متوسطه افزایش درآمدها از سالی به سال دیگر در اختلال چند سال گذشته محاسبه می شود و پس از به دست آمدن آهنگ آن، درآمد سال ما قبل آخر اضافه می شود. مثلا اگر طی سال های ۹۴ تا ۹۷، افزایش درآمو به طور متوسط ۱۰ درصد باشد؛ رقم ۱۰ درصد را به درآمد سال ما قبل آخر و سپس به درآمد سال جاری می افزایند.

روشهای برآورد و تنظیم درآمدها

۳. روش پیش بینی مستقیم:

در این روش کارشناسان با مطالعه و تجزیه و تحلیل گرایشهای اقتصادی، مبالغ وصول شده در آمد در سالهای قبل و سایر آمارها و اطلاعات، اثر عوامل گوناگون را بر هر یک از انواع درآمدها در مدت محدودی از زمان می سنجند. و سپس با تکیه بر تخصص و تجارب خویش مبادرت به پیش بینی در آمد برای دوره آتی می نمایند.

روشهای برآورد و تنظیم درآمدها

۴. روش سنجیده منظم:

این روش دارای فنون و فرمولهای خاص است و پیش بینی درآمد بر اساس تجزیه و تحلیل همبستگی و جمع آوری پرسشنامه های نمونه و غیره انجام می شود. در تجزیه و تحلیل همبستگی، ارتباط میان منابع مختلف درآمد در طی دوره یا دوره های معین اقتصادی مورد مطالعه قرار می گیرد و سپس بر اساس آن و با توجه به پیش بینی وضع اقتصادی در دوره آتی میزان درآمدهای پیش بینی می گردد.

روشهای بر آورد هزینه ها (طرف دیگر بودجه)

۱. روش تنظیم بودجه متداول

بودجه متداول یا سنتی یعنی بودجه ای که در آن اعتبارات هر واحد یا سازمان به تفکیک فصول و موارد هزینه مشخص می گردد . در این روش بودجه ریزی ، نوع و ماهیت هزینه ها نشان داده می شود . ولی مشخص نمی گردد که هر هزینه برای نیل به کدام هدف و یا برای اجرای کدام برنامه و یا فعالیت خاص انجام شده است .

در بودجه متداول بر خلاف بودجه برنامه ای و عملیاتی هدفها و وظایف چندان روشن نیست؛ و خطوط اساسی و روابط برنامه ها و هدفها را نشان نمیدهد .

مراحل تهیه و تنظیم بودجه متداول

۱. شناسایی کامل وضع موجود

۲. پیش بینی نیازها برای سال بودجه (مطابق مطالعات دقیق میدانی و بر پایه اطلاعات درست).

۳. تبدیل نیازهای پیش بینی شده (مثلا چنانچه در برنامه عملیاتی روستا اصلاح شبکه آبرسانی دیده شده باشد) در بودجه باید به ارزش پولی منعکس شود .

روشهای برآورد هزینه ها (طرف دیگر بودجه)

۲. بودجه ریزی افزایشی

این روش با شیوه تغییرات جزئی در تصمیم گیری انطباق دارد. طبق این روش، برای تصمیم گیری جدید به تصمیمهایی که قبلاً در زمینه مورد نظر گرفته شده مراجعه و با توجه به نیازهای موجود، تغییراتی جزئی در آنها داده می شود.

در این شیوه، بودجه سال گذشته به عنوان پایه ای برای مصارف جاری فرض شده، افزایش سالانه ای برای آن در نظر گرفته می شود که بستگی به روند تغییرات قیمتها، تغییر حجم عملیات موجود، تقبل وظایف جدید از طرف دولت و عواملی از این قبیل دارد.

روشهای برآورد هزینه ها (طرف دیگر بودجه)

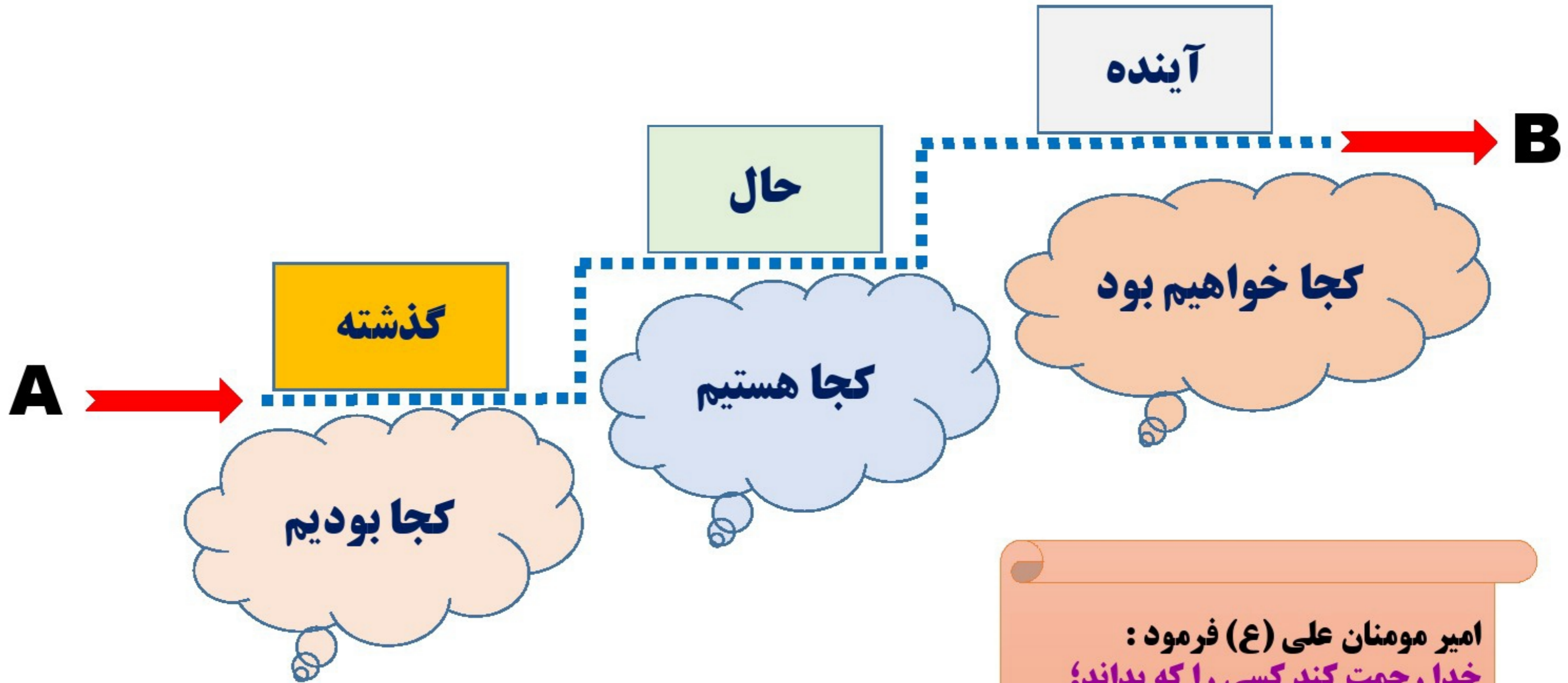
۳. بودجه برنامه ای

بودجه برنامه بودجه ای است که در آن اعتبارات سازمان بر حسب وظایف، برنامه ها و فعالیتهایی که آنها باید در سال مالی اجرای بودجه برای نیل به اهداف خود انجام دهند، پیش بینی می شود. به عبارت دیگر، در بودجه برنامه ای مشخص می شود که دولت و دستگاههای دولتی در سال جاری بودجه اولاً چه اهداف، وظایف و مقاصد مصوبی دارند و ثانیاً برای نیل به اهداف و مقاصد مذکور باید چه برنامه ها، عملیات و فعالیتهایی را با چه میزان اعتبارات انجام دهند.

در روش بودجه برنامه ای مواد هزینه در داخل برنامه و یا فعالیت تهیه و تنظیم می شود.

تعریف برنامه ریزی

- **برنامه ریزی عبارت است از تهیه و توزیع و تخصیص امکانات محدود برای رسیدن به هدف های مطلوب، در حداقل زمان و با حداقل هزینه ممکن .**
- **برنامه ریزی فرایند دستیابی به اهداف سازمان است.**
- **در یک کلام برنامه ریزی یعنی تعیین فعالیت های اثربخش در جهت تحقق هدف به بهترین شکل ممکن (کار آیی) .**

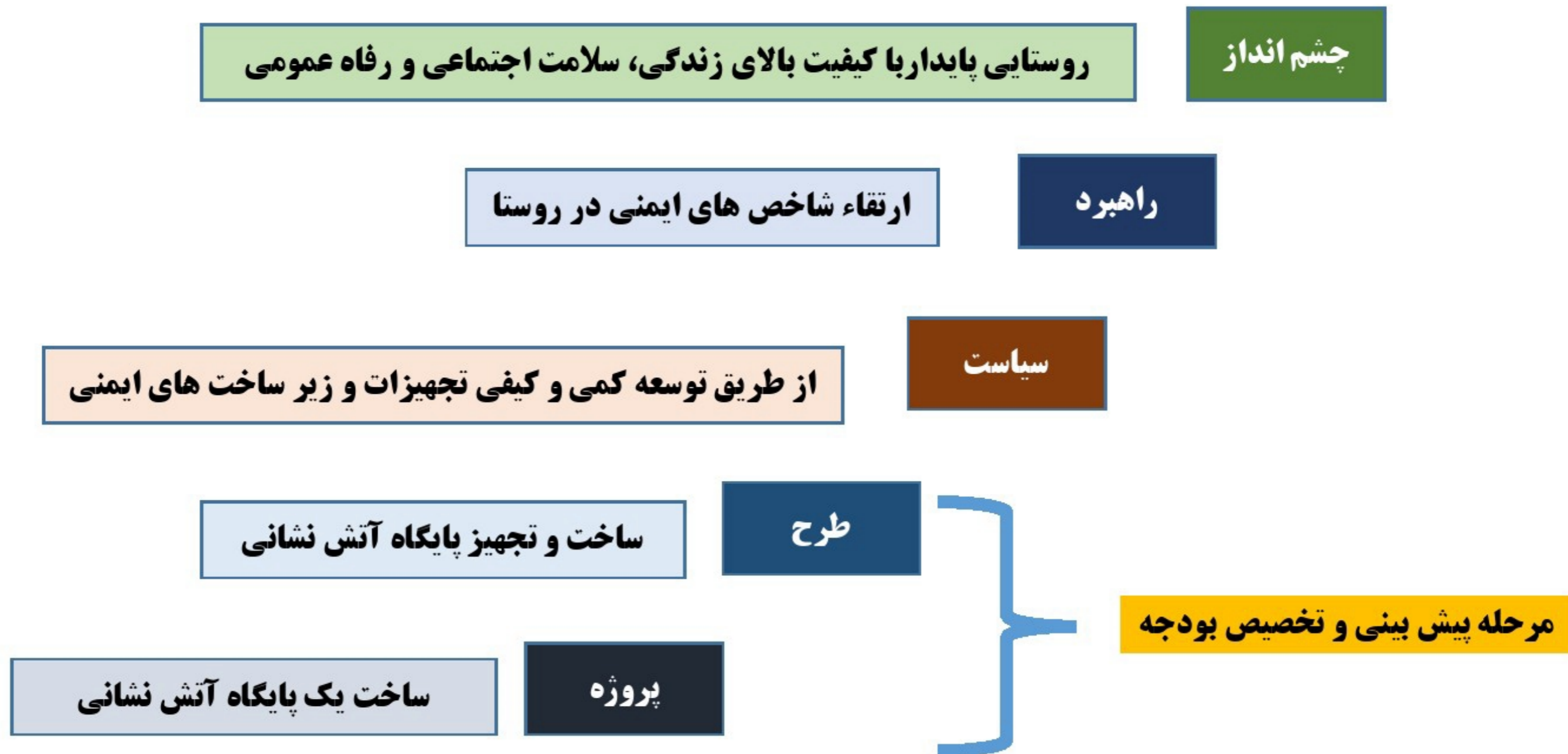

امیر مومنان علی (ع) فرمود :
خدا رحمت کند کسی را که بداند؛
از کجاست ؟
در کجاست ؟
به کجا می رود ؟

الگوهای برنامه ریزی

خواستگاه اصلی	نوع هدف	نوع برنامه ریزی	افق برنامه	رویکرد برنامه
ترسیم چشم انداز	آرمانی	آرمانی	۴۰-۲۵	هنجاری
تعیین راهبردها	کیفی	توسعه ای	۲۰-۱۰ (بلند مدت)	
سیاستهای اجرایی	کمی	جامع	۷-۳ (میان مدت)	عملکردی
بودجه عملیاتی	عملیاتی	اجرایی	یک ساله (کوتاه مدت)	

شیوه نامه تدوین برنامه پنج ساله دهیاری ها

عوامل موثر بر توسعه روستایی

عوامل موثر بر توسعه روستایی را در سه دسته اساسی و به شرح زیر طبقه بندی نمود:

➤ **عوامل اقتصادی:** (سرمایه، نیروی کار زمین، مدیریت و برنامه ریزی)

➤ **عوامل پشتیبانی و حمایتی:** (حمل و نقل، ارتباطات، زیرساختها، آموزش، بهداشت،

خدمات تفریحی)

➤ **عوامل نهادی:** (قوانین و مقررات، سازمانها و ادارات، روابط و شبکه های تولید و

بازار، مشارکت)

اهداف و ضرورت تدوین برنامه توسعه

- ✓ برنامه توسعه روستایی، طرحی است که برای کمک به جوامع روستایی و فعالیتهای روستایی تهیه می شود.
- ✓ این برنامه کلیه عناصر موجود در مناطق روستایی را دور هم جمع نموده و طرح های استراتژیک توسعه در سطح روستا را اجراء می نماید.
- ✓ برنامه روستایی زمینه ساز تشویق و ترغیب روستاهایی خودکفا، متنوع و پویا و با فعالیتهای اقتصادی پایدار و سودآور است.

اهداف و ضرورت تدوین برنامه توسعه

✓ برنامه توسعه روستا یک فرآیند منظم است که به ساکنان مناطق روستایی امکان می دهد به شناسایی و حل مشکلات روستای خود بپردازند. این برنامه توسط مردم و نمایندگان مناطق روستایی تهیه شده و حاکی از تمایل آنها به اجرای آن خواهد بود.

✓ برنامه توسعه روستا زمینه ساز ساماندهی امور روستاها از طریق همیاری مردم روستا است بطوریکه گروه ها و فعالیت های مختلف در مناطق روستایی را هماهنگ و مرتبط خواهد ساخت.

شیوه نامه تدوین برنامه پنج ساله دهیاری ها

فرم شماره ۲. چشم اندازها، اهداف کلان، راهبردها، طرح ها و پروژهها

شماره	چشم انداز	شماره	اهداف کلان	شماره	سیاست	شماره	طرح	شماره	پروژه
۱	روستایی پایدار با کیفیت بالای زندگی	۱-۱	ارتقاء سطح ایمنی روستا	۱-۱-۱	توسعه کمی و کیفی زیر ساخت های ایمنی	۱-۱-۱-۱	ساخت و تجهیز ایستگاه آتشنشانی	۱-۱-۱-۱-۱	خرید ۲ دستگاه خودروی آتشنشانی
		۱-۲							

تهیه فهرست از اهداف کلان، سیاست ها، طرح ها و پروژهها

ردیف	اهداف کلان	سیاست	طرح	پروژه
۱	هدف شماره یک	سیاست شماره ۱	طرح شماره ۱	پروژه شماره ۱
				پروژه شماره ۲
				پروژه شماره ۳
		سیاست شماره ۲	طرح شماره ۲	
				طرح شماره ۳

روشهای برآورد هزینه ها (طرف دیگر بودجه)

۴. بودجه عملیاتی

بودجه عملیاتی یا بودجه بر حسب عملیات بر اساس وظایف، عملیات و پروژه هایی که سازمانهای دولتی تصدی اجرای آنها را به عهده دارند تنظیم می شود. در تنظیم این نوع بودجه به جای توجه به کالاها و خدماتی که دولت خریداری می کند و یا به عبارتی به جای توجه به وسایل اجرای فعالیتها، خود فعالیت و مخارج کارهایی که باید انجام شود، مورد توجه قرار می گیرد.

در بودجه عملیاتی علاوه بر تفکیک اعتبارات به وظایف، برنامه ها، فعالیتها و طرحها حجم عملیات و هزینه های اجرای عملیات دولت و دستگاههای دولتی طبق روشهای عملی ای مانند حسابداری قیمت تمام شده محاسبه و اندازه گیری می شوند. ارقام پیش بینی شده در بودجه عملیاتی باید مستند به تجزیه و تحلیل تفصیلی برنامه ها و عملیات و نیز قیمت تمام شده آنها باشد.

اقسام بودجه کل کشور «برنامه مالی دولت»

۱. بودجه عمومی دولت که شامل اجزای زیر است:

الف. پیش بینی دریافت ها و منابع تامین اعتبار که به طور مستقیم و غیرمستقیم در سال مالی قانون بودجه به وسیله دستگاهها از طریق حساب های خزانه داری کل اخذ میگردد.

ب. پیش بینی پرداخت هایی که از محل **درآمد عمومی یا اختصاصی** برای اعتبارات جاری و عمرانی و اختصاصی دستگاههای اجرایی می تواند در سال مربوط انجام دهد.

۲. بودجه شرکت های دولتی و بانک ها شامل پیش بینی در آمد و سایر منابع تامین اعتبار.

۳. بودجه موسساتی که تحت عنوان غیر از عناوین فوق در بودجه کشور منظور می شود.

تهیه و تنظیم و پیشنهاد بودجه (بودجه پیشنهادی)

در مرحله تهیه و تنظیم و پیشنهاد بودجه، هدف ها و سیاست های کلی دولت در تنظیم بودجه سالانه که توسط **شورای اقتصاد** تنظیم می شود، لایحه بودجه از نظر شکلی مشتمل بر یک ماده واحده و چندین تبصره است و معمولاً همراه با اطلاعات زیر به امضای رئیس جمهور می رسد و به مجلس شورای اسلامی تقدیم می شود:

۱. مقدمه بودجه شامل توضیحات لازم درباره لایحه بودجه پیشنهادی و آثار و نتایج آن.
۲. درآمدهای وصول شده و هزینه های انجام شده در سال مالی قبل.
۳. پیش بینی درآمدها و برآورد هزینه های سال جاری.
۴. هر نوع اطلاعات دیگری که ضرورت تشخیص داده شود.

سیاست ها و رهبردهای بودجه ۱۴۰۰ دهیاریها

۱. اتخاذ تدابیر اجرایی برای مقابله با تحریم های احتمالی و پیامدهای آن بر برنامه ها و فعالیت های دهیاری در چارچوب سیاست ابلاغی اقتصاد مقاومتی
۲. تمهیدات لازم در راستای مبارزه با شیوع کرونا و آثار اقتصادی آن بر درآمد و هزینه دهیاری ها و تقویت سازوکار لازم
۳. شفاف سازی درآمدها و هزینه ها
۴. افزایش مشارکت اهالی در تأمین هزینه ها و اداره امور روستا
۵. توسعه فرهنگ شهروندی
۶. ارتقای سطح خدمات رسانی، حفظ محیط زیست و ایمنی روستا
۷. اولویت بندی طرح ها و پروژهها با اولویت طرح های نیمه تمام

طرز تنظیم بودجه

۱. شناسایی و برآورد منابع درآمدي و هزینه ها به تفکیک امور اداری، خدمات روستایی و عمرانی
۲. تدوین بودجه بر اساس فرم های مربوطه
۳. رعایت نسبت هزینه های جاری (حد اکثر ۴۰ درصد) و هزینه های عمرانی (حد اکثر ۶۰ درصد از کل بودجه)
۴. رعایت توازن بین درآمدها و اعتبارات
۵. پیش بینی درآمدهای سال ۱۳۹۸ بر اساس رشد درآمد سال گذشته
۶. تأیید فرم های بودجه تکمیل شده توسط امور مالی دهیاری و ارسال آن جهت تصویب به شورای روستا
۷. ابلاغ بودجه پس از امضاء توسط رئیس شورا

آئین نامه مالی دهیاری ها

شماره: ۳۲۱۹ / ت ۱۴۷۷۳ ه تاریخ: ۶۲/۵۰/۲۸۳۶

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۵/۱۹ بنا به پیشنهاد شماره ۶۳۱۲/۱/۳۴ مورخ ۱۳۸۱/۷/۲۷ وزارت کشور و به استناد تبصره (۱) ماده واحده قانون تاسیس دهیاری های خودکفا در روستاهای کشور - مصوب ۱۳۷۷ ، آئین نامه مالی دهیاری ها را بشرح زیر تصویب نمود:

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم - بودجه»

ماده ۲۹: بودجه سالانه دهیاری عبارت است از یک برنامه جامع مالی که در آن کلیه خدمات و فعالیتها و اقداماتی که باید در سال مالی انجام شود همراه با برآورد مبلغ و میزان مخارج و درآمدهای لازم برای تامین هزینه انجام آنها پیش بینی می شود و پس از تصویب شورای اسلامی روستا قابل اجرا است .

تبصره - سال مالی دهیاری یک سال هجری شمسی است که از اول فروردین ماه هر سال آغاز و به پایان اسفند ماه همان سال ختم میشود و برای سال اول به طور استثنایی از تاریخ تاسیس و شروع فعالیت تا پایان اسفند ماه همان سال خواهد بود.

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم - بودجه»

ماده ۳۰: دوره عمل بودجه دهیاری تا ۱۲ اردیبهشت ماه سال بعد خواهد بود و تعهداتی که تا آخر اسفند ماه هر سال تحقق یافته باشد تا خاتمه دوره عمل بودجه از محل اعتبار مربوط قابل پرداخت است.

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم – بودجه»

ماده ۳۱: بودجه دهیاری باید بر اساس برنامه ها و وظایف و فعالیتهای مختلف و هزینه هر یک از آنها تنظیم گردد و دهیار مکلف است تا پایان دیمه هر سال بودجه سال بعد دهیاری را به **شورای روستا** ارائه نماید و شورا موظف است حداکثر تا نیمه اسفند ماه همان سال به بودجه پیشنهادی رسیدگی و در مورد آن اظهار نظر و قبل از پایان اسفندماه بودجه مصوب را جهت اجرا به دهیاری ابلاغ نماید.

تبصره – دهیار می تواند در صورت نیاز در طول سال مالی و قبل از انقضای آن نسبت به ارائه متمم یا اصلاح بودجه پیشنهادی دهیاری برای اظهار نظر و تصویب نهایی به شورای روستا اقدام نماید.

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم – بودجه»

ماده ۳۲: دهیار مکلف است حداکثر تا نیمه خرداد ماه سال بعد تفریح بودجه و صورتهای مالی دهیاری را به شورا ارایه نماید و شورا موظف است حداکثر تا پایان تیرماه نسبت به صورتهای مالی و تفریح بودجه شورا اعلام نظر و تصمیم مقتضی اتخاذ و مراتب را جهت اقدام لازم قانونی به دهیاری ابلاغ نماید.

تبصره ۱ – مسئولیت تنظیم بودجه دهیاری و مراقبت در حسن اجرای آن و همچنین تنظیم تفریح بودجه به عهده دهیار و مسئول مالی است. دهیار موظف است به محض پیشنهاد بودجه یا تفریح بودجه به شورای اسلامی روستا در جلسات شورا به منظور ادای توضیحات لازم درباره اقلام مندرج در بودجه و با تفریح بودجه حضور یابد.

تبصره ۲. میزان اعتبارات عمرانی نباید از شصت درصد بودجه سالانه کمتر باشد

تبصره ۳. اعتباراتی که در بودجه به تصویب می رسد، باید با نظارت شورای روستا منحصرأ" در محدوده همان روستا به مصرف برسد

تبصره ۴. دهیاری مکلف است نسخه ای از بودجه و تفریح بودجه را حداکثر تا ده روز بعد از تصویب به استانداری و وزارت کشور ارسال نماید.

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم – بودجه»

ماده ۳۳: در صورتی که شورای روستا در راس موعد مقرر به وظیفه قانونی خود در مورد بودجه و تفریح بودجه عمل نکند ، دهیار موظف است مراتب را با توجه به قانون تشکیلات ، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران بر حسب مورد به بخشداری یا فرمانداری با استانداری و وزارت کشور اعلام نماید.

ماده ۳۴: دهیار می تواند اعتبارات مصوب در بودجه را برای هر یک از مواد هزینه و به فعالیتهای داخل در یک وظیفه تا ده درصد کاهش یا افزایش دهد ، به نحوی که از اعتبار کلی بودجه مصوب برای آن وظیفه تجاوز نشود .

آئین نامه مالی دهیاری ها «بخش هفتم – بودجه»

ماده ۳۵: طرز تنظیم برنامه و بودجه و تفریح بودجه و نحوه تفکیک وظایف و فعالیتها و انطباق بودجه با برنامه و همچنین برآورد درآمد و هزینه به موجب دستورالعملی خواهد بود که از حداکثر ظرف شش ماه پس از ابلاغ این آئین نامه به وسیله وزارت کشور تصویب و ابلاغ خواهد شد.

سامانه بودجه دهیاری های کشور

۱. به استناد ماده ۳۱ آیین نامه مالی دهیاری ها ..... تمامی بخشداریها، دهیاری ها و مسئولین مالی دهیاری ها موظف هستند بودجه مصوب و تفریغ بودجه دهیاری ها را در سامانه بودجه دهیاری های کشور به آدرس اینترنتی budget.imo.org.ir ثبت نمایند.

۲. بخشداری ها موظف هستند پس از ثبت بودجه پیشنهادی در سامانه مذکور نسبت به تایید آن در سطح شهرستان و استان اقدام نمایند.

۳. به استناد ماده ۳۱ آیین نامه مالی دهیاری ها.... دهیار مکلف است تا پایان دی ماه نسبت به تدوین بودجه اقدام نماید. همچنین شورا مکلف است تا قبل از پایان اسفند ماه بودجه مصوب را جهت اجرا به دهیاری ابلاغ نماید.

۵. تفریغ بودجه توسط دهیار تا نیمه خرداد ماه سال بعد و توسط شورا تا پایان تیرماه انجام میپذیرد.

تصویب بودجه (بودجه مصوب)

در مرحله تصویب بودجه نظارت و رسیدگی قوه مقننه بر بودجه عمومی که حاوی تمامی برنامه ها، طرح ها و فعالیت های قوه مجریه در سال آتی است، انجام می گیرد.

لایحه بودجه در کمیسیون های تخصصی مجلس مورد بررسی قرار گرفته و سپس **کمیسیون تلفیق** که مسوولیت رسیدگی نهایی را برعهده دارد، باید ظرف ۱۵ روز گزارش کمیسیون های تخصصی را بررسی کرده و گزارش نهایی خود را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند. پس از تصویب بودجه در مجلس شورای اسلامی، موضوع برای اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می شود. نکته مهم در این مرحله این است که هدف، تصویب اعداد و ارقام نیست، بلکه منظور اصلی، رسیدگی به سیاست ها و برنامه های دولت است که با توجیحات اقتصادی، اجتماعی و... همراه است و به صورت اعداد و ارقام تجلی یافته است.

اجرای بودجه (بودجه تخصیصی)

اجرای بودجه؛ تمامی مراحل را شامل می شود که جهت وصول درآمدها و سایر منابع تامین اعتبار از یک طرف و مصرف اعتبارات پیش بینی شده و مصوب از طرف دیگر به مورد اجرا گذاشته می شود. اجرای بودجه، شامل تحقق ارقام پیش بینی شده در بودجه مصوب و به عبارتی دیگر، وصول درآمدها و پرداخت هزینه ها برای نیل به مقاصد و اهداف معین طبق قوانین و مقررات مربوط است. در مرحله اجرا، بودجه خود دارای مراحل فرعی دیگری است.

مراحل تفویضی اجرای بودجه

۱. تشخیص: تعیین و انتخاب کالاها و خدمات و سایر پرداخت‌هایی که تحصیل یا انجام آن برای نیل به اجرای برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی ضروری است. اختیار و مسئولیت تشخیص بر عهده وزیر یا رئیس موسسه است و قابل تفویض می‌باشد.

۲. تامین اعتبار: عبارت است از اختصاص دادن تمام یا قسمتی از اعتبار مصوب برای هزینه معین. مسئولیت تامین اعتبار به عهده ذیحساب است.

۳. تعهد: عبارت است از ایجاد دین بر ذمه دولت

مراحل تفویضی اجرای بودجه

۴. تسجیل: عبارت است از تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به موجب اسناد و مدارک اثبات کننده بدهی. اختیار و مسئولیت تشخیص بر عهده وزیر یا رئیس موسسه است و قابل تفویض می باشد.

۵. حواله: اجازه است که کتبا توسط مقامات مجاز برای تادیه تعهدات و بدهی های قابل پرداخت از محل اعتبارات مربوطه در وجه ذینفع صادر می شود. اختیار و مسئولیت تشخیص بر عهده وزیر یا رئیس موسسه است و قابل تفویض می باشد.

مراحل تفصیلی اجرای بودجه

۶. درخواست وجه: سندی است که ذیحساب برای دریافت وجه به منظور پرداخت حواله های صادر شده و سایر پرداخت هایی که به موجب قانون از محل وجوه متمرکز در خزانه مجاز باشد، حسب مورد از محل اعتبارات و یا وجوه مربوط عهده خزانه در مرکز یا عهده نمایندگی خزانه در استان در وجه حساب بانکی پرداخت دستگاه اجرایی ذیربط صادر می کند.

۷. هزینه: عبارت است از پرداخت هایی که به طور قطعی به ذینفع در قبال تعهد یا تحت عنوان کمک یا عناوین مشابه با رعایت قوانین و مقررات مربوط انجام پذیرد.

نظارت و کنترل بودجه (تفریح بودجه)

نظارت بر بودجه از جهت صحت عملیات اجرایی و انطباق آن با **هدف ها و برنامه ها** نقش مهمی دارد، چون بودجه ماموریتی است که از طرف قوه مقننه به دولت محول شده است. باید به نحوی از درستی انجام این ماموریت آگاهی یابد. نظارتی که مجلس در آغاز توسط دیوان محاسبات به طور غیرمستقیم و سپس با رسیدگی به گزارش تفریح بودجه به صورت مستقیم انجام می دهد در پی این منظور است که روی هم نظارت قضایی و نظارت پارلمانی را پدید می آورد. از طرف دیگر دستگاه دولت نیز به سبب وسعت فراوانی که دارد باید اطمینان یابد که آن چه در درونش و توسط اعضایش صورت می پذیرد در جهت هدف های برنامه است.